

La baselgia sco culissa per teater. Il plevon (dretg) giugaus da Uolf Candrian ed il caluster Maurus Bundi endrieschan davos porta dalla relaschada dil plevon.

La suprazionza dalla pleiv ei buc unida pertuccont l'architettura dalla nova baselgia: Georg Candrian, Fadri Beeli e Johann Cantieni (da sen.).

FOTOS A. CADONAU

Regurdau al temps da fundaziun

La pleiv reformada da Sagogn ei sefatschentada cun sia entschatta

DA ANDREAS CADONAU / ANR

■ **Cun cant, teater ed in referat ha la pleiv reformada da Sagogn envidau la dumengia passada per regurdar als schabetgs succedi avon 300 onns. Ils onns nua che la pleiv ei seconstituada.**

Martin Bundi vala sco in historicher cun enconuschientschas fundadas dils schabetgs locals d'antruras ed el capescha da metter quels schabetgs el context dalla politica dallas Treis Ligias e dalla confederaziun. El ha explicau la dumengia passada ella baselgia reformada da Sagogn l'entschatta dalla reformaziun el Grischun ed era en Surselva. Martin Bundi ha menziunau la situaziun actuala nua che la confruntaziun dallas duas confessiuns seigi untgida ad in quitau communabel pervia dil desinteress dad ina gronda part dalla populaziun viers ils fatgs dalla Baselgia e las stentas d'anflar plevons e predicants. Tuttavia eri quei aunc tut avon presapauc 300 onns. Pervia dallas carplinas confessiunalas ella vischnaunca da Sagogn

ein la Surselva ed il Grischun stai sil precint dad ina uara burgheisa. Igl atun digl onn 1701 stevan biebiens 3000 schuldaus dallas Treis Ligias ella vischnonza da Sagogn visavi a 2000 umens armai dalla Cadi. Sulet l'intervenziun dad entginas personalitads, denter auter era digl uestg da Cuera, ed ina cumissiun d'intermediaziun, ha pudiu evitar la confruntaziun sanguinosa. Per capir l'escalaziun ha Martin Bundi explicau l'entschatta dalla reformaziun el cantun Grischun. Igl onn 1526 eran 10 vischnauncas grischunas sedecidas per la reformaziun. Ils onns 1524 e 1526 ein ils delegai dallas Treis Ligias seradunai a Glion per stipular la fin finala in artechel per evitar confruntaziuns denter ils adherents digl uorden religios niev ed il vegl. Il historicher ha titulau quei artechel sco in absolut unicum en l'entira Europa da lezs temps. Igl artechel stipulau a Glion ha garantiu alla populaziun grischuna, e quei ad um e dunna, la libra veglia da sedecider per ina ni l'otra confessiun. Martin Bundi ha puntuau che quei arte-

chel seigi vegnius acceptaus dad ina clara maioritad catolica. Vinavon ei vegniu decidiu a Glion da surschar la votaziun en caussa confessiun allas vischnauncas e da lubir a quella cumionza l'elecziun dil plevon ed era sia relaschada. Quella libertad religiosa ha giu per consequenza che la reformaziun ei sederasada rasant egl in-tschess dallas Treis Ligias.

Decisiuns per evitar conflicts

Per evitar conflicts enten las singulas vischnauncas e per garantir la libertad religiosa ei era vegniu decretau co far diever dalla baselgia. En loghens cun duas baselgias astgava la maioritad far diever dalla baselgia principala. En in liug sco Sagogn cun mo ina baselgia astgava la maioritad far diever dalla baselgia sco emprems. Pia salvava la minoritad reformada a Sagogn siu survetsch divin senter la maioritad catolica. Mo era a singulas famiglias dad ina ni l'otra confessiun era ei lubiu da visitar il survetsch divin da sia confessiun en in liug vischi-

nont. El decuors dil 17avel tschentaner ha ins aschia viviu a Sagogn en pasch vicendeivla denter las confessiuns. Da perdanonza vegneva fatg fiasta communabla cun spisgentar il litgun da Sagogn. Martin Bundi ha tschintschau dad in'atmosfera toleranta denter ils adherents dallas duas confessiuns. El ha era tschintschau da singulas famiglias che sespruavan da mantener il status da neutrals e da sedecider ni per ina ni l'otra interpretaziun dalla religiu cristiana. Per la fin dil 17avel tschentaner ha Martin Bundi diagnosticau in temps cun tensiuns confessiunalas generalas en l'entira Svizra. Consequentamein eis ei era stau a fin cun la toleranza vicendeivla a Sagogn. Igl onn 1701 decida la vischnaunca da snegar alla part reformada da schar entrar en vischnaunca in agen plevon. La radunonza scamonda alla minoritad da construir in'atgna baselgia e da putar plogn encunter quellas decisiuns viers ils gremis superius. Quella decisiun ha procurau per disvaris e quei buca sulet verbals. Las

Treis Ligias han scochemai tarmess ina delegaziun a Sagogn per mitigar la situaziun. Il conflict ei denton exageraus entochen che las truppas seretratgas. Ils reformai da Sagogn han puspei retschert lur libertad religiosa. Igl onn 1710 ei la pleiv seconstituada, igl onn 1742 la baselgia construada. Quels schabetgs d'avon 300 onns ha la pleiv schau repassar la dumengia passada e quei buca sulet cun in referat historic. Las singulas scenas ein vegnidadas giugadas en fuorma da teater. Tematisau han giugadurs e giugadurs, sut la reschia da Martin Cantieni, la fundaziun dalla pleiv e la decisiun pertuccont ina nova baselgia. Secapescha ch'els meinis enten la pleiv ein magari stai dividi pertuccont igl avegnir. Cun igl emprem plevon ha la pleiv fatg cuortas. Per quei ch'el exequava siu uffeci buca tenor las imaginaziuns dils commembers ei el vegniu relaschad da sia incumbensa.

Mess en funcziun ina tuor da vent

Preparativas per in implont da vent en Val Lumnezia

DA MARTIN CABALZAR

■ **Cuort avon ch'ei siari en unviern ha l'interpresa Altaventa installau sia emprema petga per far las examinaziuns necessarias per la realisaziun d'in implont da vent en Val Lumnezia.**

El decuors digl atun ha l'interpresa indigena Savoldelli Tanno SA a Vella realisau ils fundaments per installar l'emprema tuor da vent sill'Alp Staviaia Vedra sin in-tschess dalla vischnaunca da Lumbrein. Da bellezza aura atunila ha l'interpresa Leutner ord igl Allgäu ch'ei specialisada sin la tecnica da petgas e tuors montau enteifer treis gis ina tuor da vent da 60 meters altezia. Las apparaturas da mesiraziun en vegnidadas furnidas entras la firma Geo-Net domiciliada a Hannover.

En preschientscha dil president communal da Lumbrein Giuseppe Casanova, dil president dalla Ovra electrica da Lumbrein Gian Derungs e differentas autras personalitads han ils responsabls da Altaventa demonstra d'acuart la construcziun ed il menaschi da quella tuor da mesiraziun.

Ils apparats da mesiraziun ch'ei in piazzai sin 30, 50 e 60 meters han la

funcziun da mesirar la fermezia, la direcziun e l'intensitad dils vents. Las da-

tas eruidas cun quei sistem vegan transferidas directamein el computer dalla

interpresa Geo-Net a Hannover per saver far las analisas necessarias. Damai

Uatga a caschun dall'installaziun dalla tuor da mesiraziun: il canzlist communal Giuseppe Capeder, Wolfgang Zelzer da Altaventa, il president communal Giuseppe Casanova, il meinafatschenta da Altaventa Andy Imfeld ed il parsura dalla Ovra electrica da Lumbrein Gian Derungs (da sen.).

MAD

che las frequenzas da vent muntan igl unviern a rodund 70 pertschien e la stad a 30 pertschien quent'ins saver eruir gia quest unviern datas concretas sco basa per l'ulteriura planisaziun. Ils cuosts per las mesiraziuns previdas ein calculai cun rodund 250 000 francs e vegnan surpri entramein entras l'interpresa Altaventa.

Suenter ch'ins ha analisau ils resultats da quellas empremas mesiraziuns vegn decidiu schebein ins sto far igl onn proxim ulterius mesiraziuns secundaras. Parallelmeins vegn la Altaventa era a sclarir tgei pass preparatorics che ein aunc necessaris per la realisaziun d'in emprem implont da vent da pilot silla spunda lumneziana.

Actualmeins ei ins lundervi d'installar ina «meisa rodonda». Participai a quella ein las vischnauncas, il cantun, la regiun, las organizaziuns digl ambient, las corporaziuns d'alp e l'ovra electrica. L'emprema runda da discussiun ei prevedida proximameins. Sco quei che Andy Imfeld, il gestiunari da Altaventa, ha sincerau enviers La Quotidiana ei el cunscients e perschudius che in project da tala dimensiun sa vegnir realisau mo en cooperaziun cun tut ils pertucchai.